ПРИРОДНИЧО-ГЕОГРАФІЧНІ ДОСЛІДЖЕННЯ

УДК 91:502

КОВАЛЬЧУК І.П., ІВАНОВ Є.А., СВІДЕРКО І.Б.

ПРИРОДНО-ЗАПОВІДНИЙ ФОНД ЛЬВІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ: СУЧАСНИЙ СТАН, ЗМІНИ, ОПТИМІЗАЦІЯ

Актуальність проблеми. Аналіз сучасного стану природоохоронних територій та об'єктів, їх територіального розташування у Львівській області є актуальним і цікавим завданням вирішення, якого дозволить оптимізувати природно-заповідний фонд (ПЗФ) досліджуваного реґіону. Так, заповідні території Львівщини займають лише 5,2% від її площі [13, 15, 17 та ін.]. Це дуже незначна частка заповідання, зважаючи на те, що реґіон досить залісненний, а в його межах знаходиться частина Карпат і є всі підстави для суттєвого збільшення ступені заповідності. Передусім, це розроблена законодавча база [3, 4, 8 та ін.], результати аналізу сучасного стану ПЗФ Львівської області [2, 9, 7, 12, 13, 15, 17] та наявність унікальних і добре збережених лісових, лучних, болотних та інших цікавих з екологічних і ландшафтних позицій об'єктів.

З метою вивчення динаміки змін і напрямів оптимізації ПЗФ Львівської області нами проведена оцінка його стану, зокрема, здійснено аналіз поширення природоохоронних територій та об'єктів в межах адміністративних, природних і басейнових одиниць поділу реґіону. Поставлена мета досягнута шляхом вирішення ряду *головних завдань*: збирання та опрацювання різноманітної інформації щодо заповідання об'єктів природи у Львівській області; складання наукового алгоритму дослідження проблеми створення і формування ПЗФ; створення серії картосхем ПЗФ Львівської області та аналіз розташування заповідних територій за адміністративними районами, фізико-географічними областями і басейнами головних річок; обґрунтування шляхів оптимізації ПЗФ та реалізації заходів щодо покращання його стану, охорони та раціонального використання природних ресурсів.

1. Сучасний стан природно-заповідного фонду. Аналіз стану природоохоронних територій та об'єктів Львівської області проведений на основі таких критеріїв: 1) тип об'єктів за значенням; 2) частка об'єктів (за кількістю, площею і густиною у структурі об'єктів); 3) рівномірність розподілу по реґіону; 4) природна та естетична цінність об'єктів; 5) дотримання екологічного законодавства у функціонуванні об'єктів.

З метою вивчення існуючої системи ПЗФ Львівської області нами зібрано статистичну і картографічну інформацію щодо кількості і площі природоохоронних територій та об'єктів реґіону. В основу аналізу сучасного стану ПЗФ покладений доповнений реєстр об'єктів ПЗФ станом на 1.01.2001 р. [1, 11]. Всі опрацьовані дані нанесені на топографічну карту масштабу 1 : 200 000. При цьому об'єкти ПЗФ площею менше 0,5 га позначені за допомогою кольорових пунсонів. Більші природоохоронні території оконтурені по їхній межі й показані на топооснові як площинні об'єкти.

Отримані та опрацьовані таким способом дані дозволили виявити певні думки щодо закономірності у поширенні і кількості природоохоронних територій та об'єктів в межах Львівської області. Станом на 1.01.2001 р., на Львівщині функціонує 333 об'єкти ПЗФ, загальною площею 1112,05 км^2, що становить 5,2% від площі реґіону. За підпорядкуванням і статусом, виділяють заповідні території та об'єкти загальнодержавного та місцевого значення. В межах Львівської області налічується 24

об'єкти ПЗФ загальнодержавного та 309 – місцевого значення.

Так, в Яворівському районі функціонує єдиний на Львівщині *природний заповідник* „Розточчя". Це наймолодший в Україні заповідник. Він створений у 1984 році і займає 20,8 км^2 неповторних і мальовничих природних місцевостей Равського Розточчя [5]. Територія заповідника складає близько 2% від площі усіх об'єктів ПЗФ області. Поряд з єдиним заповідником у регіоні створено два *національні природні парки* (*НПП*): „Яворівський" і „Сколівські Бескиди", які за площею (427,6 км^2) складають найбільшу частку у структурі ПЗФ області. На них припадає більше третини (38,5%) загальної площі природоохоронних територій (табл. 1).

Таблиця 1

Загальна характеристика об'єктів ПЗФ Львівської області [1]

№ п/п	*Категорія заповідності*	*Кількість об'єктів (шт)*	*Частка від загальної кількості (%)*	*Площа об'єктів (км^2)*	*Частка від загальної площі об'єктів (%)*
1	Природний заповідник	1	0,3	20,8	1,9
2	Національні природні парки	2	0,6	427,6	38,5
3	Регіональні ландшафтні парки	3	0,9	282,8	25,4
4	Ландшафтні заказники	13	3,9	119,8	10,8
5	Лісові заказники	9	2,7	106,3	9,6
6	Загальнозоологічні заказники	3	0,9	45,6	4,1
7	Ботанічні заказники	6	1,8	2,5	0,2
8	Гідрологічні заказники	3	0,9	3,3	0,3
9	Орнітологічні заказники	2	0,6	8,4	0,8
10	Ентомологічний заказник	1	0,3	0,005	0,0004
11	Ботанічні пам'ятки природи	109	32,7	2,7	0,2
12	Комплексні пам'ятки природи	17	5,1	15,3	1,4
13	Гідрологічні пам'ятки природи	33	9,9	0,1	0,01
14	Геологічні пам'ятки природи	18	5,4	1,9	0,2
15	Заповідні урочища	48	14,4	65,0	5,9
16	Ботанічні сади	3	0,9	0,4	0,04
17	Дендропарки	2	0,6	0,6	0,05
18	Зоопарк місцевого значення	1	0,3	0,06	0,005
19	Парки-пам'ятки сад.-парк. мистецтва	59	17,7	8,8	0,8
	Разом	**333**	**100**	**1112,05**	**100**

У порівнянні з національними природними парками, дещо менші розміри мають три *регіональні ландшафтні парки (РЛП)*: „Надсянський" (194,3 км^2) у Турківському районі; „Верхньодністровські Бескиди" (85,4 км^2) у Старосамбірському районі; „Знесіння" (3,1 км^2) у Львові. Їх площа 282,8 км^2, що становить 25,4% від загальної площі об'єктів ПЗФ.

Водночас у Львівській області функціонують різного типу *заказники*. Загалом нараховується 37 таких об'єктів ПЗФ, серед яких 9 загальнодержавного значення та 28 – місцевого. Одним з найбільших ландшафтних заказників є „Бердо", який розташований у Сколівському районі і має загальнодержавне значення. Загалом у регіоні існують такі заказники: 1) *ландшафтні* – 13 об'єктів (загальною площею 119,8 км^2 або 10,8% від площі усіх об'єктів ПЗФ); *лісові* – дев'ять (106,3 км^2 або 9,6%); *загальнозоологічні* – три (45,6 км^2 або 4,1%); *орнітологічні* – два (8,4 км^2 або 0,8%); *гідрологічні* – три (3,3 км^2 або 0,3%); *ботанічні* – шість (2,5 км^2 або 0,2%); *ентомологічні* – один (0,005 км^2 або 0,0004%). Як бачимо, регіон найбільше насичений ландшафтними і лісовими заказниками, які займають близько 20% від площі усіх об'єктів ПЗФ.

Однак найбільша кількість об'єктів ПЗФ у Львівській області припадає на

пам'ятки природи. Їх налічується 177 одиниць (53,1% від загальної кількості об'єктів ПЗФ), з них два – загальнодержавного і 175 – місцевого значення. Тобто за кількістю на пам'ятки природи припадає більше половини усіх об'єктів ПЗФ, але вони займають площу лише 20 км^2 (1,8% від площі усіх об'єктів ПЗФ). На території Львівщини розміщені такі пам'ятки природи: *ботанічні* – 109 об'єктів (загальною площею 2,7 км^2); *гідрологічні* – 33 (0,1 км^2); *геологічні* – 18 (1,9 км^2); *комплексні* – 17 (1,9 км^2). Отже, у Львівській області найбільше ботанічних пам'яток природи (32,7% від загальної кількості об'єктів ПЗФ). Більшість з них розміщені у Львові (28 об'єктів), а також в Яворівському (17) і Дрогобицькому (13) районах. Помітну частину займають також комплексні пам'ятки природи (1,4% від площі усіх об'єктів ПЗФ).

У Львівській області нараховують 48 *заповідних урочищ*, що становить 14,4% від загальної кількості об'єктів ПЗФ. Вони займають площу 65,0 км^2 (5,9% площі об'єктів ПЗФ). Більшість заповідних урочищ розміщена у Сколівському районі – 15 об'єктів. Найбільше за площею (13,2 км^2) заповідне урочище „Гаї", теж розташоване у Сколівскому районі. Усі заповідні урочища („Дубинське", „Кремінь", „Маківка", „Обнога", „Хітар" та інші), що займають значні площі, знаходяться в межах Карпат.

На територій Львова функціонують три *ботанічні сади* загальною площею 0,4 км^2 (0,04% від площі всіх об'єктів ПЗФ). До них належать ботанічні сади загальнодержавного значення Львівського національного університету імені Івана Франка та Українського державного лісотехнічного університету (м. Львів), а також ботанічний сад місцевого значення Львівського медичного університету імені Данила Галицького. Найбільшим з них є ботанічний сад Львівського національного університету імені Івана Франка (0,2 км^2). На Львівщині також є два *дендропарки* загальнодержавного значення. Дендропарк „Оброшинський", площею 0,05 км^2, який розміщений у Пустомитівському районі, та дендропарк „Рудківський" площею 0,59 км^2, розташований у Самбірському районі. На них припадає 0,05% від усієї площі об'єктів ПЗФ. У Пустомитівському районі створений єдиний у реґіоні *зоопарк* місцевого значення площею 0,06 км^2 (0,005%).

Значне місце у природоохоронній справі Львівської області відведено *паркам-пам'яткам садово-паркового мистецтва*. Їх налічується 59 одиниць (17,7% від загальної кількості об'єктів ПЗФ), з них шість об'єктів загальнодержавного значення. Загальна площа парків-пам'яток садово-паркового мистецтва становить 8,8 км^2 (0,8% від площі усіх об'єктів ПЗФ). Парки розміщені майже по всіх районах Львівщини, окрім Радехівського і Турківського. Найбільше їх нараховується у місті Львові (9 одиниць). Стрийський парк має статус загальнодержавного.

2. Територіальне поширення природоохоронних територій та об'єктів. На основі доповненого і детально проаналізованого реєстру ПЗФ Львівської області нами створена серія картосхем, які різнобічно відображають закономірності територіального поширення природоохоронних територій та об'єктів у досліджуваному реґіоні.

Усі складені нами картосхеми поділені на три групи: а) картосхеми, що відображають абсолютну кількість об'єктів ПЗФ (шт.) і частку від загальної кількості об'єктів по області (у відсотках); б) картосхеми, що відображають відносну кількість об'єктів ПЗФ (шт/1000км^2); в) картосхеми, що відображають частку площі об'єктів ПЗФ від загальної площі досліджуваної території (у відсотках). Ці показники дозволяють кількісно та якісно охарактеризувати особливості просторового розташування природоохоронних територій та об'єктів в межах Львівської області.

Аналіз усіх показників проведений за такими ознаками:

1) *за адміністративними районами.* Враховано площі усіх адміністративних районів і території міста Львова.

2) *за природними (фізико-географічними) одиницями.* Всі показники проаналізовані на рівні фізико-географічних (ландшафтних) областей. За основу використана схема природного районування реґіону [9], на якій виділено 12 фізико-географічних областей у трьох фізико-географічних країнах: Східно- і Західно-Європейській рівнині та Карпатах.

3) *за басейновими одиницями*. Виокремлено басейни головних річок: Західного Бугу, Сяну, Стиру і Дністра. У зв'язку з тим, що верхня частина Дністра займає майже половину реґіону і має значні відмінності у природних умовах (гірська, передгірська і рівнинна території), весь басейн по річищу умовно розділений на дві окремі басейнові площі – карпатську і подільську.

Аналіз територіального поширення об'єктів ПЗФ проведений у два послідовні етапи. Під час першого етапу охарактеризовано картосхеми, складені на основі адміністративного поділу та поділу на природні й басейнові одиниці. Другий етап включає порівняльний аналіз усіх картосхем і виявлення площ з недостатнім рівнем забезпеченості природоохоронними територіями та об'єктами. Базуючись на отриманих за охарактеризованими підходами результатах вивчення ПЗФ, охарактеризуємо поширення природоохоронних територій та об'єктів за різними ознаками.

2.1. Особливості поширення територій та об'єктів ПЗФ за адміністративними районами. Реєстри об'єктів ПЗФ для всіх областей України складені так, що відображають територіальну прив'язку до певних населених пунктів та адміністративних районів. Саме тому традиційно поширення природоохоронних територій та об'єктів вивчають за адміністративними одиницями поділу. Поглянемо і ми на особливості розподілу об'єктів ПЗФ за адміністративними районами Львівської області.

За абсолютною кількістю природоохоронних територій та об'єктів беззаперечним „лідером" є м. Львів, в якому налічується 45 об'єктів (13,5% від загальної їх кількості). Набагато меншими є ці показники у Яворівському (відповідно 34 об'єкти або 10,2% від їх загальної кількості), Дрогобицькому (27 об'єктів або 8,1%), Стрийському (30 об'єктів або 9,0%) і Сколівському (35 об'єктів або 10,5%) районах. Ще нижчими абсолютні значення є у Турківському (17 об'єктів або 5,1%), Старосамбірському (17 об'єктів або 5,1%), Бродівському (16 об'єктів або 4,8%) і Золочівському (14 об'єктів або 34,2%) районах. У решті адміністративних районів Львівщини кількість об'єктів ПЗФ не перевищує 3–4% від загальної кількості по області та коливається від 4 до 11 одиниць. Найменше число об'єктів ПЗФ в межах Перемишлянського району (4 об'єкти або 1,2%), що дивлячись на атракційність Бібрсько-Перемишлянського Опілля видається дивним та вимагає перегляду існуючих тут і створення нових природоохоронних об'єктів.

Поряд з абсолютними значеннями кількості об'єктів ПЗФ, нами використано й відносні показники, які розраховувалися відносно до площі у 1000 км². Природоохоронна ситуація, яка відображена на відповідній картосхемі, є дещо відмінною. Найвищі відносні показники спостерігаються у Львові (302,1 шт/1000 км^2). Набагато менша кількість природоохоронних територій та об'єктів є в інших адміністративних одиницях реґіону.

Висока щільність об'єктів ПЗФ (понад 15 шт/1000 км^2) властива смузі, яка простягається вздовж Розточчя, Опілля до Бескидів через Яворівський, Городоцький, Миколаївський, Жидачівський, Стрийський і Сколівський райони. Середня щільність природоохоронних об'єктів (10–15 шт/1000 км^2) приурочена до Турківського, Старосамбірського, Дрогобицького, Золочівського і Бродівського районів. Найменша відносна кількість об'єктів ПЗФ (до 5 шт/1000 км^2) спостерігається у Сколівському, Радехівському і Перемишлянському районах.

Однак найілюстративнішим слід вважати показник частки площі об'єктів ПЗФ від

площі адміністративного району. Порівняльний аналіз цього показника дозволив відобразити помітно диференційовану природоохоронну ситуацію у реґіоні. Так, найвищі значення заповідності властиві Сколівському (28,5% від площі району) і Турківському (18,7%) районам та Львову (10,5%). Найбільші природоохоронні території Львівщини приурочені до Верхньодністерських і Сколівських Бескид та Сянсько-Стрийської Верховини.

Звертає на себе увагу те, що у Львові на об'єкти ПЗФ припадає понад 10% його площі. Відносно високими є цей показник у Старосамбірському (7,2%) та Яворівському (7,0%) районах. Саме з цими адміністративними районами пов'язані найбільші природоохоронні території Львівської області: заповідник „Розточчя", НПП „Яворівський" і „Сколівські Бескиди" тощо. Набагато нижчі значення характерні іншим адміністративним районам в яких він не перевищує 3–4% від їхньої площі.

2.2. Особливості поширення природоохоронних територій та об'єктів за природними (фізико-географічними) областями. Не дивлячись на широку вживаність й популярність аналізу територіального поширення об'єктів ПЗФ за адміністративними районами слід відзначити, що такий аналіз односторонньо відображає існуючу природоохоронну ситуацію та здебільшого не враховує диференційованість природних умов певної території. З метою виправлення цих недоліків пропонуємо розглянути особливості поширення природоохоронних територій та об'єктів в межах фізико-географічних областей.

На перший погляд картосхеми, які відображають абсолютні й відносні показники кількості об'єктів ПЗФ, є подібними, однак при уважному їх аналізі помітні суттєві відмінності. Так, за абсолютними значеннями кількості природоохоронних об'єктів на перший план виходять природні області Дністерського Передкарпаття та Розточчя й Опілля (понад 10% від загальної кількості об'єктів ПЗФ). Близькі показники (понад 15 шт/1000км^2) мають також Бескидське низько- і середньогір'я, Стрийсько-Сянська Верховина та Вододільно-Полонинське середньогір'я. Звертає на себе увагу порівняно мала кількість об'єктів ПЗФ в межах Крайового бескидського низькогір'я та Надсянського Передкарпаття.

Однак найнижчі значення абсолютної й відносної кількості природоохоронних об'єктів приурочені до ландшафтних комплексів Волинської і Люблінської височин та Малого Полісся, де вони не перевищують 10 шт/1000км^2. Загалом слід відмітити, що кількість об'єктів ПЗФ поступово збільшується з північного сходу на південний захід, тобто від давньої Східно-Європейської рівнини до Карпат.

За показником частки площі природоохоронних об'єктів від площі ландшафтних комплексів отримані дані суттєво не відрізняються від аналогічних показників абсолютної і відносної кількості. Найвищі значення спостерігаються в межах карпатських фізико-географічних областей, які коливаються від 6,3 (Крайове бескидське низькогір'я) до 36,1% (Вододільно-Полонинське середньогір'я) (рис. 1). Поряд з карпатськими ландшафтними комплексами значні площі об'єктів ПЗФ властиві для Розточчя й Опілля (6,8%).

У інших природних областях площі, що припадають на природоохоронні об'єкти не перевищують 3,5% від їхньої площі. Особливо низькі показники природно-заповідних площ в межах Західно-Подільської височини (0,9%), Надсянського Передкарпаття (0,7%) та Бузького Малого Полісся (0,1%).

2.3. Специфіка розташування територій та об'єктів ПЗФ у басейнових системах. Поряд з аналізом територіального поширення об'єктів ПЗФ за адміністративними та фізико-географічними одиницями схем районування нами вивчено закономірності їх розміщення за басейнами найбільших річок Львівської області.

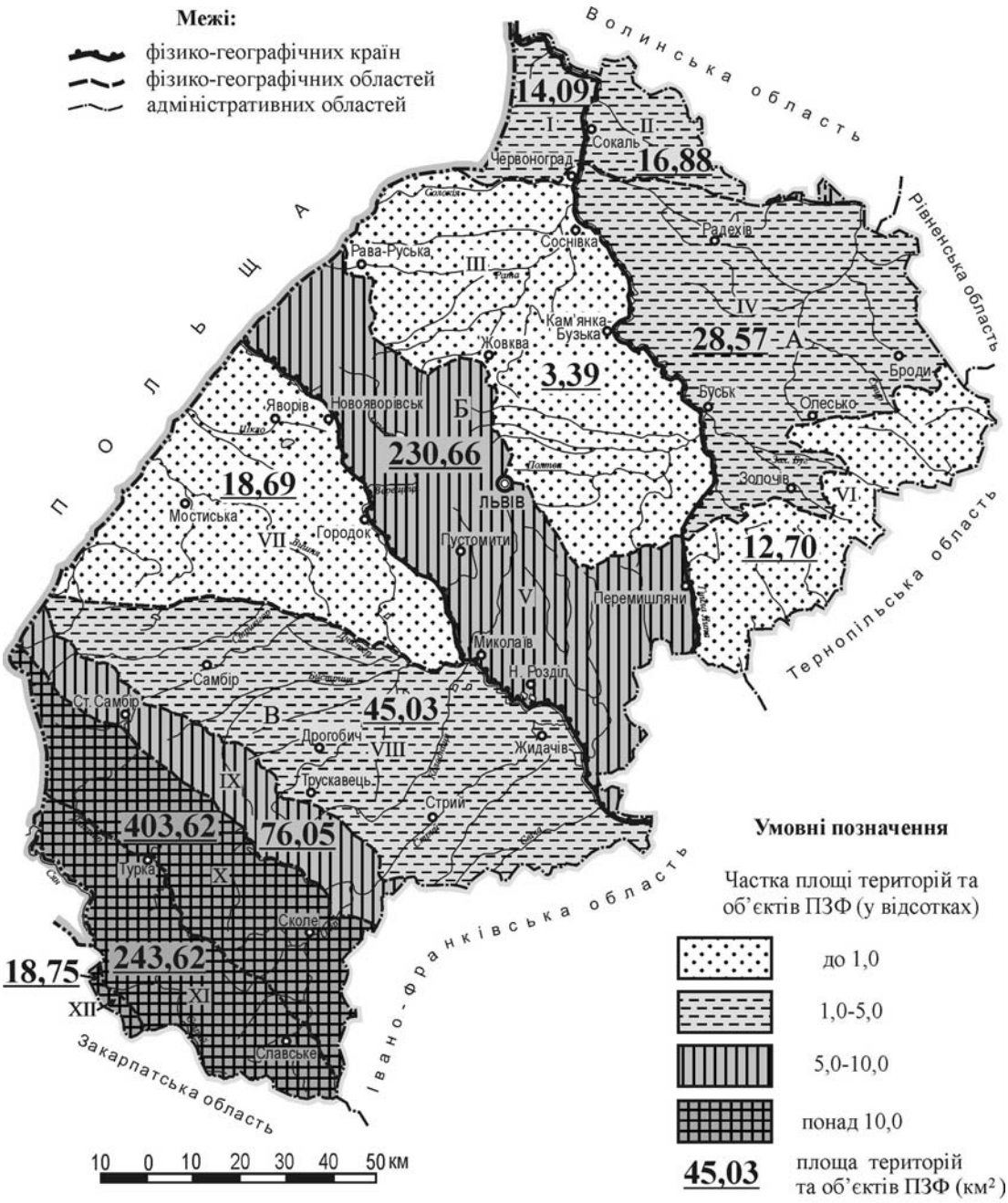

Рис. 1. Площі територій та об'єктів ПЗФ у межах фізико-географічних областей Львівської області

Фізико-географічні країни: А. Східно-Європейська рівнина, Б. Західно-Європейська рівнина, В. Карпати. **Ландшафтні області:** І. Люблінська височина, ІІ. Волинська височина, ІІІ. Бузьке Мале Полісся, IV. Стирське Мале Полісся, V. Розточчя та Опілля, VI. Західно-Подільська височина, VII. Надсянське Передкарпаття, VIII. Дністровське Передкарпаття, IX. Бескидське крайове низькогір'я, X. Бескидське скибове низько- і середньогір'я, XI. Стрийсько-Сянська верховина, XII. Полонинське середньогір'я.

Основна кількість природоохоронних об'єктів розташована у межах басейну Дністра (217 шт. або 65,2% від загальної їх кількості). При цьому таких об'єктів є багато

як у карпатській (133; 40,0%), так й подільській (84; 25,2%) частинах басейну Дністра. Щільність об'єктів ПЗФ у басейні цієї річки перевищує 18 шт/1000 км^2.

У басейнах Західного Бугу і Сяну спостерігається середня кількість природоохоронних територій – відповідно 57 (17,1%) та 41 (12,6%) об'єкти. Їхня щільність коливається від 10 до 17 шт/1000 км^2. Найменша кількість об'єктів ПЗФ зосереджена у басейні річки Стир, де функціонує лише 17 одиниць (щільність – 8,5 шт/1000 км^2). Загалом у басейні Чорного моря є набагато більше природоохоронних територій та об'єктів, ніж у басейні Балтійського моря.

Порівнюючи розподіл показників площі об'єктів ПЗФ у басейнових системах та їх кількості, приходимо до висновку про практично аналогічну ситуацію. Загалом показник кількості коливається в межах від 1,1% (басейни р. Стир) до 8,6% (карпатська ділянка басейну р. Дністер) від площі реґіону.

2.4. Порівняльний аналіз. Підсумовуючим результатом аналізу складених картосхем, що характеризують територіальне поширення об'єктів ПЗФ є порівняльна оцінка отриманої просторової інформації та виявленні недостатньо забезпечені природоохоронними об'єктами території Львівської області. Ця робота дозволила сформулювати такі висновки:

1. Люблінська і Волинська височини, які заходять на територію Сокальського району, характеризуються незначною кількістю і площею природоохоронних об'єктів.

2. В межах Малого Полісся кількість об'єктів ПЗФ дещо збільшується, але залишається досить низькою, особливо у так званому Бузькому Малому Поліссі. Про аналогічну ситуацію з природоохоронними об'єктами свідчать і результати аналізу розподілу об'єктів ПЗФ за адміністративними одиницями, зокрема показники по Жовківському, Радехівському і Бродівському районах.

3. Кращою є природоохоронна ситуація в межах Розточчя й Опілля та Західно-Подільської височини. Це пов'язано з великою кількістю об'єктів ПЗФ у Львові та значними площами заповідника „Розточчя", НПП „Яворівський", наявністю тут інших реґіональних ландшафтних парків. Адміністративна карта частково і різнобарвно відображає сучасну природоохоронну ситуацію, однак певні райони (Яворівський, Пустомитівський і Городоцький) чітко фіксують її особливості.

4. Серед передкарпатських ландшафтних комплексів найбільш насиченими за кількостю і часткою площі об'єктів ПЗФ є Дністерському Передкарпатті (особливо Стрийський район) і дещо меншим – з Надсянське Передкарпаття.

5. Найвищі показники насичення об'єктами ПЗФ природних областей у Львівській області спостерігаються в межах карпатської частини реґіону. Вони збільшуються з півночі (від Крайового бескидського низькогір'я) до півдня. Саме в цій частині реґіону розміщені найбільші за площею природоохоронні території: НПП „Сколівські Бескиди", РЛП „Надсянський" та Либохорівський загальнозоологічний заказник. У зв'язку з тим, що ця частина практично повністю попадає в межі Сколівського, Турківського і Старосамбірського районів аналогічна ситуація відображається й на відповідних картосхемах щільності об'єктів ПЗФ, побудованих за принципом адміністративного поділу.

6. Картосхеми, побудовані за басейновим принципом, лише в загальних рисах відображають закономірності, виявлені на основі аналізу картосхем адміністративного і природного поділу. Це пов'язано з тим, що нами вивчалися лише найбільші басейнові системи досліджуваного реґіону.

3. Шляхи оптимізації природно-заповідного фонду. Розглянемо головні питання, присвячені проблемам оптимізації ПЗФ Львівської області. Відзначимо, що суттєвих змін у структурі ПЗФ досліджуваної території в останні роки не відбулося. Разом

з тим зауважимо, що майже 80% всієї площі ПЗФ Львівщини знаходиться у підпорядкуванні державного лісового фонду [2], тобто природних комплексах, що перебувають під особливою охороною держави; серед них переважають лісові угрупування, частка лучних, лучно-степових, лучно-болотних, водно-болотних формацій є значно нижчою.

На території Львівської області знаходяться два надзвичайно важливих транскордонних природно-географічних реґіони: Розточчя і Карпати. Охорона їхнього біологічного і ландшафтного різноманіття має вирішальне значення не лише для України і Польщі, а й для всієї Центральної Європи. Найоптимальнішою формою, яка дасть можливість розв'язати це завдання, є створення ряду міждержавних біосферних заповідників. Відносно Карпат, то тут вже зроблений перший крок до такої співпраці: РЛП „Надсянський" з площею 19428 га вже створений у Турківському районі і включений до українсько-польсько-словацького біосферного заповідника „Східні Карпати" загальною площею 208089 га [16, 18].

Щодо Розточчя, то на українській його частині функціонують два об'єкти найвищої категорії заповідності – природний заповідник „Розточчя" та НПП „Яворівський". На базі цих природоохоронних об'єктів планується створити міжнародний біосферний заповідник. Не можна обійти увагою факт того, що новоутворені природоохоронні об'єкти виникають на землях промисловості, транспорту, зв'язку та оборони. З огляду на це, створення НПП „Яворівський" на землях Міністерства оборони України та орнітологічного заказника „Чолгинський" на площах Яворівського ДГХП „Сірка", попри всю критику, слід вважати вірним кроком. Слід згадати про початок рекультивації антропогенно трансформованих земель Яворівського ДГХП „Сірка". Ці об'єкти певною мірою можуть створити каркас екомережі Західного реґіону України.

Загалом, по території Львівщини проходитимуть два великих екологічні коридори: Галицько-Слобожанський (субширотний) і Дністровський (субмеридіанний), які будуть перетинатися в межах Розточчя, а основними їхніми структурними елементами повинні стати існуючі і новостворені об'єкти ПЗФ. Так, природний заповідник „Розточчя" та НПП „Яворівський", а в перспективі єдиний міжнародний біосферний заповідник, без сумніву, стануть ядрами цієї проектованої мережі. Після формування національної екологічної мережі планується її об'єднання із загальноєвропейською. У результаті Розточчя, як унікальна транскордонна формація, відіграватиме ключову роль і матиме чудові перспективи як у природоохоронному плані, так і в плані соціального та економічного розвитку [6, 13, 14].

На початковому етапі передбачається розширити мережу ПЗФ Львівщини за рахунок таких територій:

- долина річки Дністер у Дрогобицькому і Самбірському районах. Територія проектованого заказника (площею 2 тис. га) входить у перелік ІВА територій України і є важливою для збереження видового різноманіття та кількісного багатства птахів;
- науково обґрунтованою необхідністю є створення багатофункціонального заповідного об'єкту типу національного природного або реґіонального ландшафтного парку (площею 10 тис. га) на Гологоро-Вороняцькому кряжі в межах Золочівського і Бродівського районів, реґіонального ландшафтного парку в околицях Олеського замку у Бузькому районі площею близько 6 тис. га;
- на водно-болотних угіддях у рівнинній частині області доцільне створення заказника в долині річки Стир у Бродівському і Радехівському районах площею 10 тис. га.

Поряд з цим, повинні створюватися нові поліфункціональні об'єкти ПЗФ, які мають включати в себе не лише природні ландшафти, але й території та об'єкти культурно-духовного, історичного, сільськогосподарського призначення, а також осередки народних промислів. Одним з таких об'єктів є пропонований РЛП „Жовківський" у Жовківському районі площею 16,5 тис. га. До його складу пропонується включити вже існуючі заповідні об'єкти: заказники місцевого значення „Завадівський" і „Гряда", заповідні урочища „Журі" і „Майдан", а також історико-культурні об'єкти району: Жовківський державний історико-архітектурний заповідник, Василіанський монастир св. Миколая та археологічні пам'ятки.

Висновки.

1. Формування ПЗФ Львівської області розпочалося у 1960 році, коли два парки-пам'ятки садово-паркового мистецтва – були оголошені природоохоронними об'єктами загальнодержавного значення. Станом на 1.01.2001 р. в межах Львівської області функціонує 333 заповідних об'єкти загальною площею 111205,5 га (5,2% від площі області). Заповідний фонд включає в себе практично всі категорії заповідання. В межах області налічується 24 природоохоронних об'єкти загальнодержавного значення і 309 – місцевого.
2. На основі аналізу реєстру ПЗФ Львівської області створено ряд таблиць і картосхем, які різнобічно характеризують сучасний стан, та особливості просторового поширення природоохоронних територій та об'єктів динаміку їхніх змін.
3. Географія заповідних територій та об'єктів проаналізована як за адміністративними районами Львівської області та окремо врахованою територією міста Львова, так і за 12 фізико-географічними областями в межах трьох фізико-географічних країн: Східно- і Західно-Європейської рівнини та Карпат, а також за басейнами головних річок Балтійського і Чорного морів: Західного Бугу, Сяну, Стиру та Дністра.
4. На основі доповненого та детально проаналізованого реєстру ПЗФ Львівської області створена серія картосхем, які відображають закономірності територіального розміщення природоохоронних територій та об'єктів всього реґіону. Усі картосхеми розділено на три групи: а) за часткою площі об'єктів ПЗФ (у відсотках); б) за абсолютною кількістю об'єктів ПЗФ в межах досліджуваної території (шт.) та часткою від загальної кількості об'єктів по області; в) за відносною кількістю об'єктів ПЗФ (шт/1000 км²).
5. За абсолютною кількістю природоохоронних територій та об'єктів беззаперечним лідером є м. Львів, в якому налічується 45 об'єктів ПЗФ (13,5% від загальної кількості об'єктів). Найменша кількість об'єктів ПЗФ знаходиться у межах Перемишлянського району (1,2%), що видається дивним та вимагає розширення площі існуючих і створення нових природоохоронних об'єктів у цьому районі. Однак, найілюстративнішим є показник частки площі об'єктів ПЗФ від загальної площі адміністративного району. Найвищі показники властиві Сколівському (28,5% від площі району) і Турківському (18,7%) районам та Львову (10,5%). Найбільші за площею природоохоронні території Львівської області приурочені до Верхньодністерських і Сколівських Бескид та Сянського-Стрийської Верховини.
6. З аналізу розподілу об'єктів ПЗФ за фізико-географічними областями зроблено висновок, що за абсолютними значеннями природоохоронних об'єктів лідирують області Дністерського Передкарпаття, Розточчя та Опілля (понад 10% від загальної кількості). Найнижчі показники абсолютної й відносної кількості природоохоронних об'єктів приурочені до ландшафтних комплексів Волинської й Люблінської височини та Малого Полісся, де вони не перевищують 10 шт/1000

км^2. Відзначимо, що кількість об'єктів ПЗФ поступово збільшується з північного сходу на південний захід, тобто від Східно-Європейської рівнини до Карпат. За часткою площі природоохоронних територій від площі ландшафтних комплексів найвищі значення заповідності спостерігаються в межах карпатських фізико-географічних областей. Вони коливаються від 6,3 (Крайове бескидське низькогір'я) до 36,1% (Вододільно-Полонинське середньогір'я). Водночас значні площі об'єктів ПЗФ властиві для Розточчя та Опілля (6,8%).

7. Аналіз територіального поширення об'єктів ПЗФ по басейнах головних рік області показав, що найбільша їхня кількість зосереджена у межах басейну Дністра (217 шт.; 65,2% від загальної кількості в області); найменша кількість об'єктів ПЗФ є у басейні р. Стир (17 одиниць, а щільність становить 8,5 шт/1000 км^2). У басейні Чорного моря набагато більше природоохоронних територій та об'єктів, ніж у басейні Балтійського моря. Порівнюючи показники насичення об'єктами ПЗФ басейнових систем відзначимо практично тісну кореляцію між кількістю і площею цих об'єктів. Показники коливаються від 1,1% (басейн р. Стир) до 8,6% (карпатська ділянка басейну р. Дністер).
8. З метою покращання стану довкілля рекомендується розширити мережу ПЗФ Львівської області за рахунок територій у долині р. Дністер, на Гологоро-Вороняцькому кряжі, на водно-болотних угіддях у долині р. Стир тощо.

На жаль, весь опрацьований картографічний матеріал, а це 14 картосхем, немає змоги опублікувати. З ним та більш детальною текстовою і табличною інформацією можна ознайомитися на кафедрі конструктивної географії і картографії Львівського національного університету імені Івана Франка.

1. Великий І.В., Ковальчук О.З. та ін. Перелік територій та об'єктів природно-заповідного фонду загальнодержавного та місцевого значення Львівської області станом на 1 січня 2001 року. – Львів, 2001. – 34с. 2. Дейнека А. Стан і перспективи розвитку мережі заповідних територій у Держлісгоспі Львівщини // Біосферний резерват як модель сталого розвитку територій та об'єктів природно-заповідного фонду: Матер. міжнарод. наук.-практ. конф. – Львів: Меркатор, 2003. – С. 39–43. 3. Закон України „Про охорону навколишнього природного середовища" (від 26 червня 1991 р., N 1268). 4. Закон України „Про природно-заповідний фонд України" (від 16 червня 1992 р., N 2456-12). 5. Заповідники і національні природні парки України /Андрієнко Т., Артеменко В., Біляк М. та ін. – К.: Вища шк., 1999. – 230 с. 6. Зінько Ю., Брусак В., Кравчук Я. Територіальна структура проектованого міжнародного біосферного резервату „Розточчя" // Розточанський збір–2000. – Львів: Меркатор, 2001. – С. 163–166. 7. Зінько Ю.В., Брусак В.П., Нестерук Ю.Й. Географічні підходи до формування природоохоронних територій Волино-Поділля (на прикладі Львівщини) // Вісник Львів. ун-ту. Сер. геогр. – 1992. – Вип. 18. – С. 6–11. 8. Екологічне законодавство України. – Харків: Одіссей, 2002. – 928с. 9. Іванов Є.А. Еколого-ланшафтознавчий аналіз гірничопромислових територій (на прикладі Львівської області) // Рукопис … дис. канд. геогр. наук. – Львів, 2001. – 376с. 10. Панчишин В.Г. Особливості розвитку природно-заповідних об'єктів на Львівщині // Проблеми і перспективи розвитку природоохоронних об'єктів на Розточчі: Матер. міжнарод. наук.-практ. конф. – Львів: Логос, 2000. – С. 7–10. 11. Положення про заповідні території та об'єкти Львівської області. – Львів: Державне управління екоресурсів у Львівській області, 1960–1999. 12. Пришко Л.А. Стан та перспективи розвитку природно-заповідного фонду Львівщини // Проблеми і перспективи розвитку природоохоронних об'єктів на Розточчі: Матер. міжнарод. наук.-практ. конф. – Львів: Логос, 2000. – С. 54–57. 13. Стойко С.М. Сучасний стан заповідної мережі на Львівщині та екологічні засади створення польсько-українського біосферного резервату на Розточчі // Проблеми і перспективи розвитку природоохоронних об'єктів на Розточчі: Матер. міжнарод. наук.-практ. конф. – Львів: Логос, 2000. – С. 59–65. 14. Стойко С., Мельник А., Шушняк В. та ін. Українська частина проектованого польсько-українського біосферного резервату „Розточчя" та її репрезентативне ландшафтно-екологічне значення // Біосферний резерват як модель сталого розвитку територій та об'єктів природно-заповідного фонду: Матер. міжнарод. наук.-практ. конф. – Львів: Меркатор, 2003. – С. 16–31. 15. Стойко С., Петрова Л. Репрезентативність природно-заповідного фонду на Львівщині та шляхи створення його оптимальної мережі // Праці Наукового товариства ім. Шевченка. Екологічний збірник. – Т. VII. – Львів, 2001. – С. 210–221. 16. Стойко С., Шушняк В. Екологічне обґрунтування створення

Надсянського реґіонального ландшафтного парку: Рукопис. – Львів, 1997. – 60с. 17. Целень Я.П. Природно- заповідний фонд Львівської області на території лісів державного значення ДЛГО „Львівліс” // Проблеми і перспективи розвитку природоохоронних об’єктів на Розточчі: Матер. міжнарод. наук.-практ. конф. – Львів: Логос, 2000. – С. 65–68. 18. Stoyko S., Tasenkevich L., Shushnyak V. Ekologiczna charakterystyka ukrainskej czesci miedzynarodowego rezerwatu biosfery “Karpaty Wshodnie” // Ekologiczne i ekonomiczne uwarunkowania rozwoju gospodarczego Karpat Poludniowo-Wschodnich. Krosno, 1995. S. 56–62.

Contemporary status of nature-protected fund of Lviv region was characterizing. Particularly, leading the analysis of allocation of nature protected areas in administrative, nature and basin units of district making of region. The ways of optimization of structure of nature protected fund for the for the purpose of realization the arrangements about protecting and rational using his nature recourses was grounding.